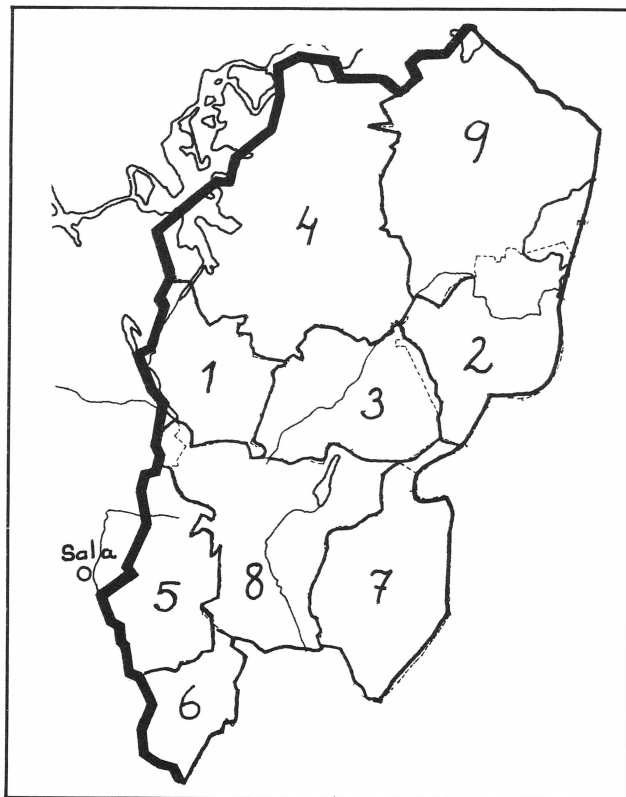

HEMBYGDSPÖRENINGAR I UPPLANDSDELEN AV VÄSTMANLANDS LÄN

Numreringen hänvisar till kartan

- 1 Enåkers hembygdsförening
- 2 Harbo hembygdsförening
- 3 Huddunge hembygdsförening
- 4 Nora hembygds- och fornminnesförening
- 5 Norrby hembygdsförening
- 6 Tärna hembygdsförening
- 7 Vittinge hembygdsförening
- 8 Västerlövsta hembygdsförening
- 9 Östervåla hembygdsförening

Aktuella adresser till kontaktpersoner i hembygdsföreningarna genom

Västmanlands Fornminnesförening, Hembygdsförbund för Västmanland

Slottet

722 11 VÄSTERÅS

tel. 021-19 54 96

Enåkers hembygdsförening

Heby kommun, Västmanlands län

Enåkers socken ligger norr om Heby och består av små bördiga slättbygder omgivna av skogar. Rika järnåldersgravar och en runsten vittnar om en lång historia. Kyrkan byggdes under senmedeltiden men omformades fullständigt vid en ombyggnad under 1850-talet. Inom socknen ligger Runhällens f d stationssamhälle men i övrigt karakteriseras trakten av bondebygd.

Enåkers hembygdsförening bildades 1934. Verksamheten inriktades på att få en hembygdsgård kring vilken man skulle kunna samlas och för det ändamålet ordnades flera större fester. Den sedemera tillkomna hembygdsgården är belägen invid bygdegården i Runhällens stationssamhälle. Det var föreningens första ordförande som skänkte tomten Bastubacken, dit föreningen flyttat fyra byggnader.

1700-talstorpet Luftstugan flyttades till Bastubacken från "Luften" och Sjövasstugan, en 1600-tals parstuga flyttades från Sjövasskärrret. De bägge stugorna har möblerats i sen 1800-talsstil med möbler och föremål från trakten. Vidare finns två vishusbodar, varav den äldsta är daterad 1693. Vid hembygdsgården arrangeras bl a gökotta, midsommarfirande och friluftsgudstjänst.

Hembygdsföreningen har dokumenterat sin hembygd genom insamlandet av fotografier, intervjuer och tidningsartiklar. Vissa av fotografierna har visats på en utställning i bygdegården. På föreningens initiativ har en runsten restaurerats och en skylt satts upp på den plats där den sista avrättningen i trakten ägde rum 1861.

Föreningen ordnar också surströmmingsfest och kortare eller längre resor.

Harbo hembygdsförening

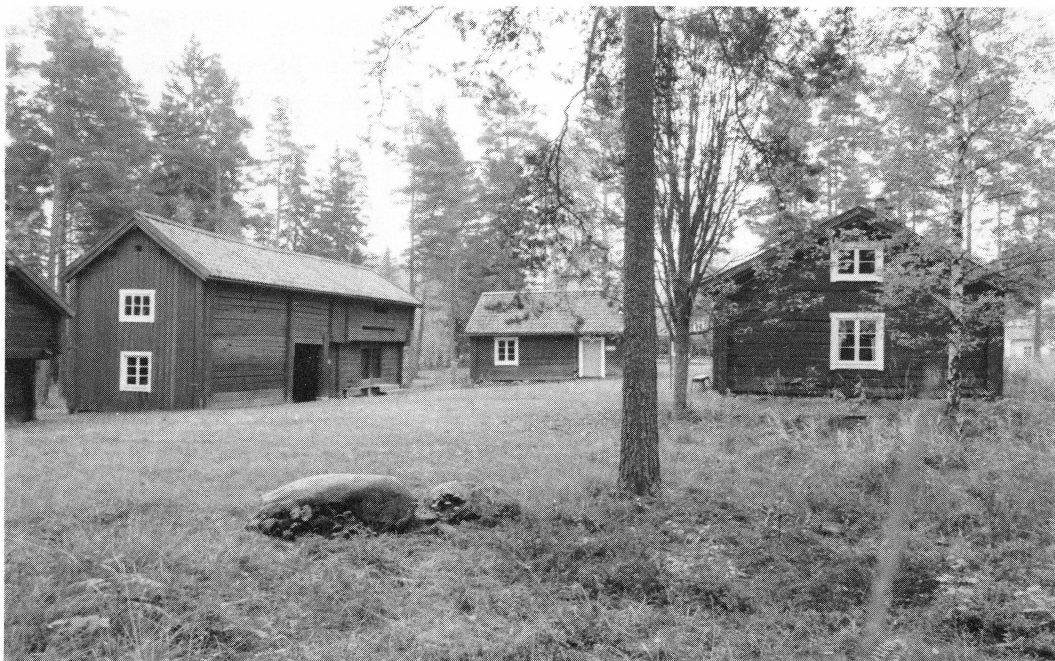
Heby kommun, Västmanlands län

Harbo socken är belägen i den nordvästra delen av landskapet Uppland men tillhör Västmanlands län. Socken är till hälften vardera skogs- och slättbygd och gränsar i öster till sjön Tämnaaren. Många forngravar och en järnframställningsugn från 300 f. Kr. vittnar om tidig bebyggelse. Jord- och skogsbruk samt någon industri är idag de viktigaste näringarna.

Harbo hembygdsförening bildades 1934 och något år senare kunde man uppföra Laggarstugan, en gåva från kommunalstämman, på en tomt i Kvarsta. Andra byggnader har allteftersom förts till platsen och hembygds-

gården består nu av ett fullständigt gårds-komplex.

Hembygdsgården gavs, med landsantikvarierna Sven Drakenbergs och Nils Ålenuis sakkunniga ledning, ett utseende och innehåll som anslöt till en bondgård från 17-1800-talen. Den slutliga detaljen för att förverkliga den tanken tillfördes gården 1978, när gårdsgården sattes upp. Laggarstugan flyttades från sockenallmanningen vid Järpentorp och inrymmer ett 1700-talshem med lagningsverkstad. Verkstaden utgörs av en skavbänk samt en stor samling verktyg för lagning. Här finns också det äldsta bevarade laggkärlet, tillverkat i Harbo med år-

Harbo hembygdsgård med lagningsverkstaden

talet 1668. I mangården, en parstuga från 1700-talet, finns intresanta väggmålningar och utrymme för möten och sammankomster. Brygghuset i portliderlängan inrymmer en mindre föremålssamling. Gården visas för intresserade bl a under det traditionella mid-sommarfirandet. Sedan två år tillbaka har man haft ett program kallat Julen förr i tiden, med dukat traditionellt julbord och julmarknad i mangården.

Vintertid bedrivs studiecirkelverksamhet, vilket bl a resulterat i en utställning om Harbo genom seklerna. Inför utställningen togs även en skrift fram och en bygdebeskrivning har likaså framställts.

Huddunge hembygdsförening

Heby kommun, Västmanlands län

Huddunge socken består mest av småkuperad skogsmark. Den större odlingsbygden återfinns kring Harboån och mitt i socknen ligger den välbevarade Huddungeby som är kyrkby. Här finns ruinen av 1300-talskyrkan samt den nyare kyrkan som byggdes 1799.

När hembygdsföreningen bildades i slutet av 1920-talet var det i första hand för att undersöka och restaurera Huddunge gamla kyrkoruin. Under 1790-talet fick den förfallna kyrkan släppa till sten till det nya kyrkobygget ett stycke norrut. Idag återstår endast murrester av 1300-talskyrkan. Så småningom började hembygdsföreningens medlemmar att flytta äldre byggnader till platsen vid ruinen i syfte att här skapa en hembygdsgård.

Gården består idag av åtta byggnader varav Håcktorpstugan utgör mangård. Par-

stugan är från sent 1700-tal och möblerad som ett bondehem. Uthus, härbren och bodar kompletterar gårdsbilden. Vid vägen som leder till Huddungeby, ligger ett soldatorp som kom i föreningens ägo under 1940-talet och flyttades till platsen. Torpet hyrs ut som sommarbostad.

Ett antal kabinettfoton, porträtt av sockenbor under tidigt 1900-tal, utgör en specialsamling bland föreningens samlingar.

Föreningen har i nytryck utgivit boken *Från 1800-talets Huddunge* som skrevs under 1930-talet. Några häften med berättelser från bygden har likaså utgivits.

Utöver sedvanlig verksamhet med byggnads- och föremålsvård märks arrangemang som hembygdsdag, midsommarfirande samt brasafton.

*Huddunge kyrkoruin
och hembygdsgården*

Nora hembygds- och fornminnesförening

Heby kommun, Västmanlands län

I Nora socken har skogsbruk, småindustri och jordbruk varit basnäringar. Skogen upp-tar merparten av den totala arealen och har också haft den största betydelsen för socknen genom tiderna. Nora skogar var en god till-gång när det gällde vedförsörjningen till Sala silvergruva, och under senare tid omvandra-des de till träkol för järnbruken utmed Dal-älven. Idag är dock Nora en bygd i avfolk-ningsområde som lever upp under helger och semest-rar tack vare fritidsboende.

Hembygdsföreningen bildades 1919 och hembygdsgården började byggas 1922. Under föreningens tidiga år hölls stora fester på gården för att samla in pengar till föremål och byggnader. Den första byggnaden som flyttades till platsen var ett rivningshotat ålderdomshem som tagit ur bruk. Huset är nu varsamt renoverat, innehåller musei-utrymmen på nedervåningen och vaktmä-s-tarbostad på den övre. Museet rymmer föremål från äldre tider, ordnade efter använd-ningsområde, bl a finns den bössa varmed länet's sista varg sköts. En skylt är även upp-satt vid platsen för händelsen. Samma år 1922, tillkom också den s k Källskogstugan, en ålderdomlig ryggåsstuga, inredd som ett hem från tidigt 1700-tal. Säljastugan är en parstuga, vars storlek är karaktäristisk för skogrika bygder som Nora. Där finns vägg-målningar i anderstugan och ett nyinrett vindsmuseum.

Ett stycke upp i skogen på hembygds-gårdens tomt fins föreningens fåbodstuga.

Själastugan och museet

Stugan rymmer en rejäl murad spis, väggfast inredning samt mjölkberedningsföremål.

Föreningen har mottagit äldre fotografi-er och har tillgång till videofilmer med skilda händelser i bygden. Dessa kan visas under de hembygdsaftnar som verksamheten i stort består av. Vidare ägnar sig föreningens medlemmar åt hembygdsfester och byggnads- och föremålsvård.

Norrby hembygdsförening

Sala kommun, Västmanlands län

Norrby är Upplands västligaste socken och gränsar till Sagån och Sala stad. Trakten utgörs till stor del av en rik slättbygd med en gammal historia som går tillbaka ända till stenåldern. Invid Sagån ligger kyrkan som uppfördes under medeltiden men som 1887 byggdes om fullständigt och gavs en påkostad nyromansk stil.

Föreningen bildades 1949 och två år senare invigdes hembygdsgården. Gården består av en parstuga från tidigt 1800-tal som är flyttad från Kila socken. Den är inredd med tidsenliga föremål och anderstugan ger utrymme för sammankomster. På övervåningen finns bl a ett skolmuseum och det gamla sockenbiblioteket. Biblioteket räddades undan förintelse i samband med kommunsammanslagningen och ur biblioteket förekommer en viss utlåning. En loge med tillbyggt lider med körvandring är hembygdsgårdens senaste tillskott. Denna vand-

Norrby hembygdsgård

ring har använts alltsedan 1700-talet och troligen ända in på 1900-talet. I övriga byggnader förvaras större föremål.

Föreningen arbetar fn med att bygga upp en fotosamling med bilder från bygden.

Den årligen återkommande programverksamheten består bl a av midsommarfirande, utflykter och trivselkvällar.

Tärna hembygdsförening

Sala kommun, Västmanlands län

Tärna socken ligger vid Sagån söder om Sala och dalgångsbygden omges av skogklädda åsar. Sockenkyrkan är från medeltiden och har i likhet med andra grannkyrkor omformats kraftigt under 1800-talets slut.

1975 bildades en intresseförening för att rädda den kommunalägda och inte längre lönsamma bygdegården som varit knutpunkt för bygden. När kommunen lovat att behålla gården, under förutsättning att där

bedrevs regelbunden föreningsverksamhet, beslöts att föreningen skulle drivas som en hembygdsförening. Gården används nu av alla bygdens föreningar gemensamt.

Under den första tiden satsade hembygdsföreningens medlemmar på barnverksamhet och Öppet hus hölls vissa kvällar för socknens barn och ungdomar. Inriktningen har numera övergått till insamling och dokumentation av tärnabygden, i såväl nu- som dåtid. Studiecirklar har därför hållits som bl a resulterat i en utställning.

Kontakt med medlemmarna hålles med hjälp av medlemsblad som ges ut några gånger om året.

I övrigt består verksamheten av årliga husförhör, midsommarfirande, Luciafest, hembygds- och spelmandag.

Tärna bygdegård

Vittinge hembygdsförening

Heby kommun, Västmanlands län

Vittinge socken ligger vid Skattmansöåns övre lopp och består av en rik lerslätt omgiven av skogar. Inom socknen finns flera fornlämningsmiljöer från sten- och bronsålder liksom rika järnåldersgravar. Lerslätten gav under äldre tider upphov till en tegelindustri som länge helt dominerade Vittinges näringsliv. Kyrkan är delvis från medeltiden men utbyggdes 1754. På 1890-talet framtog de gamla valvmålningarna från 1480-talet.

Hembygdsföreningen bildades 1924 på

initiativ av bygdens kantor och skollärare, en poetiskt lagd man, som bl a såg till att föra in musik och folkdans i föreningens stadgar. Med hjälp av bönderna i socknen flyttades snart en mangårdsbyggnad från Skräddarbo som första byggnad till Gillberga, och hembygdsgården består nu av fyra flyttade hus.

Mangården är inredd som ett 1800-talshem med allmogeföremål. I anderstugan finns väggmålningar, gjorda under 1920-talet av en dekoratör på dåvarande keramik-

fabriken vid Bogsta bro. Redskap och några montrar med mindre föremål finns samlade i härbret från Tjälbo. Mangården, härbret, ett portlider samt en spannmålbod kringgårdar gårdstunet där det bl a firas midsommar. Även andra traditionella högtider firas i hembygdsgården.

Trefaldighetsfirandet är en stor och traditionsomspunnen programpunkt för föreningen. Under musik vandrar medlemmar till källan och dricker hälsa under ceremoniella former. Utflykter till kultur- och naturhisto-

riskt intressanta platser finns också med på föreningens program.

I början av 1970-talet fick föreningen soldattorpet i Myrkaby som gåva. Det står enligt nutida rekommendationer kvar på sin ursprungliga plats.

Under 1950-talet utgavs ett tiotal nummer av tidningen *Vittingebygd* genom föreningens försorg. Man har även medverkat i utgivandet av böcker om Vittingebygden, samt bandinspelningar.

Vittinge hembygdsgård

Västerlövsta hembygdsförening

Heby kommun, Västmanlands län

Trakten kring Västerlövsta var när kyrkan byggdes på 1400-talet en utpräglad jordbruksbygd. Under 1800-talet anlades tegelbruk i bygden och tegelproduktionen kom under en period att vara en viktig näring för Västerlövsta. När järnvägen under 1870-talet drogs genom bygden lades stationen i Heby, som sedan har utvecklats till centralort och kommuncentrum.

Västerlövsta hembygdsförening bildades 1943 i samband med att det blev känt at mangårdsbyggnaden på Erik - Ersgården i Heby by skulle rivras. Byggnaden, som ansågs kulturhistoriskt värdefull, bevarades och kom att utgöra huvudbyggnad i Västerlövsta hembygdsgård. På Klockarhagan, med utsikt mot Västerlövsta kyrka, är hembygds-

gården belägen. Den består av fem byggnader som alla flyttats till platsen. Mangårdsbyggnaden är den långa tvåvåningsbyggnad som räddades från Heby by. Den är från mitten av 1700-talet och fram till 1860-tal fanns på dess mitt ett portlider, som då byggdes igen. Byggnaden har inretts och möblerats med föremål från trakten och på dess övervåning finns ett hembygdsmuseum. En smedja, hitflyttad från Sätterbo gård, har inretts och är i fungerande skick.

På hembygdsgården ordnas Valborg- och midsommarfirande, sommarlördagshembygdsgård och hemafton.

Föreningen har i ett arkiv samlat gamla fotografier och man har gett ut en bok, *Västerlövstaboken*.

Klockarhagen

Östervåla hembygdsförening

Heby kommun, Västmanlands län

Östervåla samhälle ligger i det öppna jordbrukslandskapet utmed sjön Tämnaaren. Det är en fågelrik sjö, som 1870-talets sjösänkning till trots är Upplands största insjö. Östervåla kyrka byggdes ursprungligen under 1300-talet, men har senare genomgått flera ombyggnader. Någon kilometer från Östervåla samhälle, vid väg 272 mot Gysinge, ligger Mårtsbo by.

Östervåla hembygdsförening bildades 1926. Den första tiden var verksamheten inriktad på hembygdsfester och på att finna en plats där en gammalgård kunde uppföras.

I Mårtsbo by ligger hembygdsgården- Mårtsbogården- som består av ett femtontal byggnader vilka alla har flyttats till platsen sedan 1929 då hembygdsföreningen införskaffade tomten. Vid hembygdsgårdens infart är ett soldattorp uppfört. Torpet har in-

retts till utställningslokal med musealt uppställda föremål med förklarande texter.

Mangårdsbyggnaden är en 1700-tals parstuga från Offerbo by. Köket, ”Stuggun” och helgdagstugan ”Nystun” har inretts med föremål från trakten och i ”Nystun” har man behållit de ursprungliga tapeterna. Vid Nystugaveln har man uppfört en källarstuga från Backa by. Byggnaden har tre rum och ett har inretts till snickarbod. Östervåla var under slutet av 1800-talet ett centrum för stol- och möbelsnickerier. Boden har därför inretts med verktyg, modeller och mallar för stoltillverkning. Från samma gård som mangårdsbyggnaden kommer ett portlider, som bl a innehåller matbod med vind och höskulle. Utöver föremålen för stoltillverkning finns på hembygdsgården en stor samling jordbruksföremål som samlats i trakten. Vid

Mårtsbogården

hembygdsgården ordnas samkväm, spelmansstämmor och ekumeniska gudstjänster.

Hembygdsföreningen har bildat ett eget förlag- Hembygdens förlag som funnits sedan mitten av 1970-talet och ger ut skriftserien *Vår hembygd*. Löpande har man låtit dokumentera sin hembygd. Bl a har bygdens torp inventerats. Hembygdsföreningen in-

nehar Aspåsarkivet, gårdarkiv från säteriet Aspås, beläget norr om Östervåla. Detta arkiv omfattar även de forna frälsegårdarna under säteriet.

Varje år arrangerar hembygdsföreningen flera utfärder där landskapet och platser med kulturhistorisk anknytning studeras.